KLAIPĖDA

Alma Lekniutė

Daržų gatvė

2023 m. pavasarį atlikti archeologiniai tyrimai Klaipėdos senamiestyje (UK 16075), sklypuose Daržų g. 9A ir 14 (1 pav.), kur buvo tiesiamas naujas elektros tinkų kabelis. Daržų gatvė yra Klaipėdos senamiesčio P dalyje, kurioje nuo XVI a. vidurio kūrėsi Odų gatvelės priemiestis, priklausęs pilies valdai. Šiai teritorijai 1692 m. buvo suteiktas miesto statusas ir pavadinimas *Friedrichsstadt*. 1722–1723 m. teritorija prijungta prie Klaipėdos miesto. XVII a. I pusėje pradėjo formuotis Daržų gatvė iki Aukštosios gatvės, vėliau, XVII a. II pusėje užpylus pelkę, buvo pratęsta Daržų gatvė ir suformuota Skerdėjų gatvė (Tatoris J. *Senoji Klaipėda. Urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 metų.* Vilnius, 1994; Safronovas V. *Klaipėdos miesto istorija*. Klaipėda, 2021, p. 62–63).

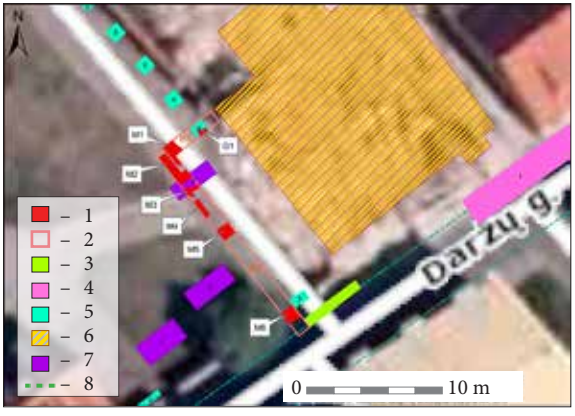

1 pav. Bendras situacijos planas: 1 – struktūros; 2 – 2023 m. detalieji tyrimai; 3 – 2023 m. žvalgymai; 4 – 2014 m. K. Duderio tyrimai; 5 – 2010 m. R. Songailaitės tyrimai; 6 – 1988 m. J. Genio tyrimai; 7 – 1974 m. V. Žulkaus tyrimai; 8 – 1971 m. V. Žulkaus ir 2014 m. K. Duderio tyrimai. P1–P2 – perkasos ir jos numeris; G1 – grindinys; M1–M6 – mūras ir jo numeris). M. Jurgauskaitės brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – structures; 2 – 2023 detailed excavations; 3 – 2023 survey areas; 4 – excavations by K. Duderis in 2014; 5 – excavations by R. Songailaitė in 2010; 6 – excavations by J. Genys in 1988; 7 – excavations by V. Žulkus in 1974; 8 – excavations by V. Žulkus in 1971 and K. Duderis in 2014; P1–P2 – trenches; G1 – pavement; M1–M6 – masonry structures.

Daržų gatvės aplinka ne kartą tyrinėta archeologų: V. Žulkaus 1970 m. (*MLIM*, P7999, AS111) ir 1974 m. Aukštojoje g. 13b (*MLIM*, AS263), J. Genio 1988 m. Daržų g. 14, *MLIM*, P7915), R. Songailaitės 2010 m. Aukštojoje g. 5, 9 (*ATL 2010 metais*, 2011, p. 347–351), K. Duderio 2014 m. Daržų gatvėje (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 339–342). Šių tyrimų metu fiksuoti fragmentiškai išlikę XVI–XIX a. archeologiniai sluoksniai, grindinio fragmentai (R. Songailaitė jį datavo XIX a.) ir judinti XVII–XX a. kultūriniai sluoksniai.

Detaliųjų tyrimų metu ištirtos dvi 5 m^2 ir 16 m^2 dydžio perkasos, žvalgyta iki 6 m^2 dydžio trasos atkarpa (bendras 27 m^2 plotas). **Perkasoje 1** nuo paviršiaus iki maždaug 1–1,1 m gylio fiksuoti niveliaciniai ir juosvo priesmėlio su gausiai smulkių plytų ir čerpių nuoskalų sluoksniai. Pastarajame sluoksnyje aptikta XVIII–XIX a. buitinės ir statybinės keramikos šukių. Perkasos ŠR dalyje maždaug 60 cm gylyje atidengtas grindinio fragmentas, datuojamas XIX a. pabaiga ir siejamas su buvusia tiriamo sklypo vidinio kiemo danga. Tiriant perkasą 1 jos PV dalyje 0,55–1,1 m gylyje atidengtos pamato liekanos (M1). Aptiktas pamato fragmentas datuojamas XVIII a. Nuo 1,1 m gylio tirtas juosvo maišyto priesmėlio su žvyru sluoksnis, kuriame rasta gausiai smulkintų ar trupintų raudonų plytų ir čerpių duženų. Po šiuo sluoksniu, 1,7–1,8 m gylyje, atidengtas įžemis – rusvos spalvos molis.

Perkasoje 2 30–60 cm gylyje tirtas piltinės kilmės rudos žvyringos žemės su trupintomis raudonomis plytomis ir čerpėmis sluoksnis su XVII–XIX a. buitinės ir statybinės keramikos fragmentais. Toliau vidutiniškai nuo 60 cm gylio per visą perkasos plotą tirtas 40–60 cm storio juosvo priesmėlio su griuvenomis sluoksnis. Tyrimų metu perkasoje 2 aptikti 45–80 cm gylyje 5 mūrų (M2–M6) fragmentai (2 pav.). Mūrai M2–M5, krauti iš skaldytų ir neskaldytų akmenų, plytų, preliminariai datuojami XVIII a. pabaiga–XIX a. pradžia. Visos mūrų liekanos siejamos su tuo pačiu užstatymu, galbūt 1775 m. statyto pašto pastato liekanomis. Mūras M6 arčiau Daržų gatvės siejamas su buvusios mūrinės tvoros liekanomis ir datuojamas XIX a. Žemiau, pamatų ir perkasimų nesuardytose vietose, vidutiniškai 1,1–1,3 m gylyje atidengtas 40–90 cm storio juodo priesmėlio sluoksnis.

2 pav. Bendras perkasų 1 ir 2 vaizdas iš ŠR, matyti grindinys 1 ir mūrai 1–4. N. Brazdeikio nuotr.

Fig. 2. A top-down view of trenches 1–2 from the NE, with pavement 1 and masonry structures 1–4 in situ.

3 pav. XVIII a. krosnies puošybinės detalės dalis. J. Paškonytė nuotr.

Fig. 3. A partial ornament from an 18th-century stove.

Jame aptikta XVII–XVIII a. buitinės ir statybinės keramikos fragmentų bei kelios XVIII–XX a. keramikos šukės. Išskirtinis radinys būtų XVIII a. krosnies puošybinės detalės dalis, kuri primena šerno snukį, gerai išlikusios akys ir nosis (3 pav.). Verta paminėti ir keletą XVII a. koklių fragmentų: vienas buvęs su keturkampio skerspjūvio atkraštėliu ir puoštas augaliniu ornamentu, o vidinėje plokštės pusėje piršto įspaudai; kitas rastas koklio fragmentas yra su keturkampio skerspjūvio atkraštėliu, išlikęs dvigalvis erelis kampe ir dvigalvis erelis ovale. Remiantis analogais koklio ornamentas: dvi-

galviai ereliai ovale, liūtai bei dvigalviai ereliai kampuose. Po juodo priesmėlio sluoksniu atidengtas įžemis – melsvas molis (šlynas).

Žvalgymų metu aptikti permaišyti judinto pobūdžio juosvo priesmėlio sluoksniai. Po jais, 70 cm gylyje, fiksuoti pakloti elektros tinklai. Surinkti 187 XVII–XX a. radiniai perduoti MLIM.

Daržų Street

In 2023, detailed excavations and a survey were carried out at 9A and 14 Daržų Street in Klaipėda, covering an area of 27 m^2 (Fig. 1). The excavations uncovered partial foundations attributed to a late 18th-century post office building and a 19th-century brick fence (Fig. 2). In the areas of trench 2 that were undisturbed by later cuts, a layer of black sandy loam was recorded at an average depth of 1.1–1.3 m and measured 40–90 cm in thickness, with finds spanning the 17th–18th centuries (Fig. 3).

Alma Lekniutė

Naujoji Uosto gatvė 3

2023 m. pradėti ilgai planuoti buvusios pramoninės AB „Laivitės“ teritorijos sutvarkymo darbai. Ši teritorija yra Dangės upės dešiniajame krante, šalia jos eina kelias link Senosios Smiltynės perkėlos. Naujosios Uosto g. 3 sklypas užima didelį plotą nuo Naujosios Uosto gatvės ŠR dalyje iki Kuršių marių – PV.

Turimi istoriniai rašytiniai šaltiniai apie šios vietos raidą ir užstatymą iki XVIII a. yra lakoniški. Istorikai daugmaž šioje vietoje nurodo buvus Didžiąją Vitę. Pirmą kartą Vitė prie Klaipėdos paminėta 1437 m. mokesčių mokėtojų sąrašuose. XVI a. viduryje prie marių buvo du žvejų kaimai: Mažoji Vitė ir buvusi arčiau Dangės upės – Didžioji Vitė. 1540 m. Didžiojoje Vitėje buvo dvidešimt apmokestintų sodybų (Tatoris J. *Senoji Klaipėda*. Vilnius, 1994, p. 49–50). Kaip ir visame Klaipėdos mieste, esminių pokyčių įvyksta XVIII a. II pusėje, kai imti naikinti miestui augti trukdę gynybiniai įtvirtinimai. Pamažu ima augti Dangės upės Š dalyje įsikūrusio Naujamiesčio reikšmė. XVIII a. II pusėje išaugus medienos prekybai, Naujosios Uosto g. 3 sklype įrengta jai reikalinga infrastruktūra: prie upės stovėjo sandėliai, trys vėjinės lentpjūvės, prie kyšulio buvo iškastas specialus kanalas rąstams paduoti į lentpjūves, netoli Pilies tilto – gyvenamieji namai, sodas. Po didžiojo Klaipėdos miesto gaisro 1854 m. sklype toliau vystyta uosto veikla, teritorija, į kurią patenka struktūros, buvo muitinės teritorija. Nuo XX a. vidurio vidinė muitinės teritorija buvo užstatyta įvairiais gamybiniais uosto pastatais.

Šios gatvės sklypas ilgą laiką buvo pramoninė zona, archeologiniai tyrimai pirmą kartą sklype atlikti 2019 m., tačiau informacijos apie šios vietos raidą nesuteikė. Aptikti radiniai datuojami XVIII a. pabaiga–XX a. (*ATL 2019 metais*, p. 515, nr. 169). Dauguma kitų tyrimų vykdyta palei sklypo PR ir ŠR ribas. Daugiausia fiksuoti XIX–XX a. sluoksniai, XVIII a. pustyto smėlio ir sluoksniai susidarę Dangės potvynių metu (*ATL 2022 metais*, p. 586, nr. 94; *ATL 2020 metais*, p. 670, nr. 86; *ATL 2018 metais*, p. 640, nr. 150; *ATL 2011 metais*, p. 392–394; p. 636, nr. 57).

2023 m. pradėti žvalgomieji tyrimai ties Naujosios Uosto g. 3 sklypo ŠR riba, kur numatyta įrengti atraminę sienutę tolimesnių žemės kasimo darbų saugumui. Buvo ištirti 3 2x1 m dydžio šurfai (6 m^2 plotas) (1 pav.). Šurfe 1 fiksuoti vien XX a. datuojami sluoksniai.

Šurfe 2 apie 25 cm gylyje atidengtas apardytas XIX a. pabaigos–XX a. I pusės grindinys,